

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА СПІЛКА «ХАРКІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТСЬКИЙ КОНСОРЦІУМ»
КЗ «ХАРКІВСЬКА ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ»
КВНЗ «ХАРКІВСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ

Освіта збереже Україну!

Матеріали І Всеукраїнських Прокопенківських читань

(10 червня 2022 року)

м. Харків

Головний редактор:

БОЙЧУК Юрій – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

Редакційна колегія:

АСТАХОВА Катерина – доктор історичних наук, професор, ректор Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія»;

БЄЛОВА Людмила – доктор соціологічних наук, професор, директор ННІ «Інститут державного управління» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, президент громадської спілки «Харківський університетський консорціум»;

БАШКІР Ольга – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, голова РМУ ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

БЕРЕЖНА Світлана – доктор філософських наук, професор, проректор з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ГОЛОБОРОДЬКО Костянтин – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ДОВЖЕНКО Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЛУК'ЯНОВА Лариса – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України;

ПОКРОСВА Любов – кандидат педагогічних наук, доцент, ректор КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»;

ПОНОМАРЬОВА Галина – доктор педагогічних наук, професор, ректор КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»;

ПОНОМАРЬОВА Наталія – доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди ;

ЦАПКО Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ЧЕРНІКОВА Інна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України ХНПУ імені Г. С. Сковороди;

ШАПОВАЛОВА Олена – начальник редакційно-видавничого відділу ХНПУ імені Г. С. Сковороди.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
(протокол № 6 від 15 червня 2022 року)*

Освіта збереже Україну! : матеріали I Всеукраїнських Прокопенківських читань, Харків, 10 черв. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. – Харків, 2022. – 399 с.

У збірнику відображено тези I Всеукраїнських Прокопенківських читань, присвячених ушануванню пам'яті доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова Прокопенка Івана Федоровича. Він містить роздуми і спогади, пов'язані з постаттю великого педагога сучасності, його думками про націєтворчу місію Вчителя, роль педагогічних університетів як унікальних освітньо-виховних і культурно-духовних центрів підготовки вчителів.

Матеріали стануть у пригоді науковцям, учителям, докторантам, аспірантам, викладачам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

ЗМІСТ

ІВАН ФЕДОРОВИЧ ПРОКОПЕНКО – ГРОМАДЯНИН, ПАТРІОТ, УЧЕНИЙ, ПЕДАГОГ,
МЕНЕДЖЕР

Бойчук Ю.Д. 12

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ АНДРАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО
ПЕРСОНАЛУ У СФЕРІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Аніщенко О.В. 24

РЕКТОРСЬКИЙ КОРПУС ХАРКІВЩИНИ «ЕПОХИ ПРОКОПЕНКА»

Астахова К.В. 30

ПРОКОПЕНКО І СКОВОРОДА – ДВА «ПЕРШОРОЗУМИ» СВОЄЇ ЕПОХИ

Бакай С.Ю. 35

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ
РОБОТИ З ДОРΟΣЛИМИ

Баніт О.В. 42

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ПРИ
ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІНИ «ІНФОРМАТИЗАЦІЯ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»

Батюк Л.В. 46

ПІДГОТОВКА ОСВІТЯНСЬКОЇ ЕЛІТИ ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Безрук О.О. 50

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
І.Ф. ПРОКОПЕНКА

Бережна С.В., Чернікова І.В. 53

УЧИТЕЛЬ, ВЧЕНИЙ І ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ – ІВАН ФЕДОРОВИЧ ПРОКОПЕНКО

Бондар В.І. 59

КОРДОЦЕНТРИЗМ ПЕДАГОГІЧНОГО СВИТОГЛЯДУ ІВАНА ПРОКОПЕНКА І ГРИГОРІЯ
СКОВОРОДИ

Боярська-Хоменко А.В., Ворожбіт-Горбатюк В.В., Собченко Т.М. 61

УГОРСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТТЯ

Вароді Н.Ф. 64

ТВОРЧІ ПРОЄКТИ У ВИЩІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Веприк С.А., Шакуров Є.О. 69

DYNAMIC GEOMETRY AS AN INTEGRAL COMPONENT OF ELITE MATHEMATICS
TEACHERS TRAINING

Vodolazhenko A. V. 73

ІМІДЖ ЗАКЛАДУ І РЕПУТАЦІЯ ПЕДАГОГА-ДОСЛІДНИКА

Вольянська С.Є., Луценко Л.В., Коноваленко В.В. 79

**НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В
ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ І.Ф. ПРОКОПЕНКА**

Бережна С.В.

доктор філософських наук, професор,
проректорка з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна, e-mail: [beregnav@gmail.com](mailto:beregnasv@gmail.com)
<https://orcid.org/0000-0001-7629-2175>

Чернікова І.В.

кандидат історичних наук, доцент
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна, e-mail: chernikova.hnpu@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.6915431>

У житті кожної людини, напевне, є Вчитель, який відіграв важливу роль у її становленні, допоміг, підтримав та став взірцем професіоналізму. Такою світлою людиною, справжнім наставником є Іван Федорович Прокопенко. Безумовно, в українській історії було чимало видатних постатей, мудрість яких вартує почерпнути. Саме педагогічна спадщина Івана Федоровича є особливою та багатогранною, побудованою на власному досвіді, людяності та ідеях видатного філософа Г.С. Сковороди. Згадаємо його вислів: «Коли ти твердо йдеш шляхом, яким почав іти, то, на мою думку, ти щасливий». Таким шляхом для Івана Федоровича стає глибоке пізнання українського коріння, культури та традицій наших земляків. Дійсно, Іван Федорович знав свій родовід до 7 покоління, пишався козацьким корінням та популяризував традиції славних українських лицарів серед молоді. Вважав, що «українці – це героїчний народ з розвинутим почуттям відповідальності. Ці риси національного характеру треба стверджувати і розвивати, щоб перетворитись на потужну державу» [2, С. 128].

Саме з ініціативи І.Ф. Прокопенка в 2002 р. було створено громадську організацію «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г.С. Сковороди» (ОНОЦ УК імені Г.С. Сковороди) та Інститут Українського козацтва. За впровадження національної системи виховання Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди на XI Міжнародному академічному рейтингу «Золота фортуна» було нагороджено срібною медаллю «Незалежність України» та Почесним лауреатським Дипломом Рейтингу.

Польовий Гетьман Слобідського козацького округу, Отаман ГО «ОНОЦ УК імені Г.С. Сковороди», генерал-отаман Українського козацтва Прокопенко І.Ф. (2002 – 2021 рр.) очолив найпотужніший на Харківщині козацький осередок, навколо якого об'єдналися школи, ліцеї, вищі навчальні заклади та громадські організації. За національно-патріотичне виховання учнівської та студентської молоді І.Ф. Прокопенко нагороджений найвищою нагородою Міжнародної Асоціації «Козацтво» – золотою зіркою «Герой Козацтва України» (2012 р.), орденом «За розбудову України» (2004 р.), орденом Архистратига Михаїла (2010 р.), Хрестом Українського Козацтва (з мечами) I ст. (2014 р.) та іншими козацькими відзнаками.

В університеті були закладені традиційні заходи національно-патріотичного спрямування: посвята в козаки, студентсько-учнівська наукова конференція «Козацькі читання» на базі історичного факультету, спортивні змагання за «Кубок Отамана», конкурс «Найкраща писанка». Щорічно до лав Українського козацтва приєднувалося понад 800 студентів. Саме ці заходи стали

візитною карткою університету.

На думку І.Ф. Прокопенка, «...першочерговим завданням держави є формування у школяра чи студента громадянських, патріотичних і професійних компетенцій, здатних забезпечити їм вільне входження у самостійне доросле і професійне життя...» [1, С. 82]. Козаки та берегині університету підтримували тісні зв'язки зі школами міста Харкова та області. Аналіз спадщини українського козацтва, козацької педагогіки надав можливість використовувати їх у системі освіти. Студенти систематично проводили пізнавальні уроки «Козацька слава» в школах, ліцеях та гімназіях міста Харкова (№ 8, № 10, № 17, № 42, № 51, № 56, № 84, № 116, № 141, № 143, № 167, № 177, № 178) та Харківської області (СЗОШ № 6 м. Мерефи, ЗОШ I-II ступенів с. Мала Рогозянка, Руновщинська ЗОШ, Солоницівська ЗОШ I-III ступенів № 2 Дергачівського району, Покотилівська ЗОШ № 2).

Кожного року в козачата та джури посвячувалося понад 300 учнів із різних шкіл м. Харкова та Харківської області, у різноманітних козацьких конкурсах брали участь понад 150 школярів. Було розроблено диференційований урок «Козацька слава» для учнів 1 – 11 класів, популярний у середніх закладах освіти.

Ці традиції збережені та продовжуються в університеті. У 2007 році відбулася перша церемонія випуску козаків-офіцерів, які не на слові, а на справі підтвердили, що «Не загине козацька слава!». Випускник нашого університету є вчителем-козаком ХХІ століття, який готовий очолити козацькі осередки в школах, виховувати патріотів Батьківщини та співпрацювати з університетом.

Підписано договори про співпрацю зі школами та козацькими осередками Харкова. Зокрема, учні беруть участь в університетських конференціях, конкурсах, майстер-класах, спортивних змаганнях серед школярів; приходять до центру на волонтерські уроки «Козацька слава» та, як результат, бажають здобувати освіту в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

У межах університетського козацького руху Іван Федорович заснував структурні підрозділи на кожному факультеті – коші. Кожен з них має свою назву, девіз, емблему та головні вектори діяльності, виходячи зі специфіки роботи: національно-патріотичний, науково-пошуковий, культурно-освітній, волонтерський та поширення здорового способу життя.

В університеті діють такі козацькі коші: Козацький кіш імені І. Сірка (факультет фізичного виховання і спорту), кіш імені Д. Яворницького (факультет історії і права), козацький кіш «Берегині» факультету початкового навчання, кіш імені Г. Квітки-Основ'яненка українського мовно-літературного факультету, кіш фізико-математичного факультету «Краяни», кіш імені Петра Дорошенка факультету іноземної філології, кіш імені Василя Верховинця – факультет мистецтв, кіш «Дружина» факультету дошкільної освіти, кіш імені

Б. Хмельницького природничого факультету, кіш імені Михайла Грушевського факультету психології та соціології.

І.Ф. Прокопенко пишався тим, що «під знаком Сковороди в незалежній Україні сформована нова генерація вчителів-сковородинівців, вірних ідеалам свого видатного наставника». При цьому підкреслював, що важливо не втратити цю енергетику примноження духовного скарбу української нації [3, С. 53].

Одним зі статутних завдань діяльності ГО «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г.С. Сковороди» є науково-пошукова і науково-дослідна діяльність. Вона організована за певними напрямками, які відповідають головній меті – виховання громадянина, патріота, фахівця. Ця мета зі свого боку витікає із розуміння того, що участь у роботі ГО «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г.С. Сковороди» є частиною фахової підготовки студентів нашого університету.

Науково-патріотичне виховання молоді І.Ф. Прокопенко здійснював на великому фундаменті науково-пошукової та науково-дослідної діяльності. Студентами-козаками здійснювалася ґрунтовна робота з вивчення історії козацтва і розвитку козацького руху, біографістики гетьманів під час опрацювання навчального матеріалу з історії України та наукових досліджень (при підготовці до семінарських занять, публічних виступів з історії козацтва у школах, інших закладах освіти, проведенні диференційованих уроків «Козацька слава», участі в наукових конференціях, круглих столах, дискусійних клубах; при підготовці до проведення екскурсій з історії козацтва з використанням археологічних артефактів, які були знайдені під час археологічної практики та презентовані в науково-дослідній археологічній лабораторії нашого університету).

Результатами таких наукових пошуків можна назвати розвідки викладачів та студентів-козаків під час роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції «Козацький рух на теренах України та патріотичне виховання молоді на його засадах», присвяченої 420-річчю від дня народження Б. Хмельницького (14 травня 2021 р.), науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціально-політична активність молоді в умовах формування громадянського

суспільства», присвяченої Дню Соборності України (20 – 21 січня 2017 р.), Всеукраїнської наукової конференції «Гетьман Мазепа: історична постать у контексті процесів українського державотворення» (23 серпня 2017 р.), Міжнародної науково-практичної конференції «Духовність як складова української державності» (9 – 10 квітня 2019 р.).

Отже, здійснення науково-патріотичного виховання молоді в контексті козацького руху на чолі з І.Ф. Прокопенком значно активізувало розвиток національної самоповаги, патріотизму, ідеї збереження та розвитку традицій національного відродження серед учнів та студентів Харківщини. Це підтверджує 20-річний досвід діяльності Інституту Українського козацтва та ГО «Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г.С. Сковороди».

ЛІТЕРАТУРА

1. Прокопенко І. Ф. Новій школі України – нова компетенція вчителя. *Практична філософія і Нова українська школа* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф., 16 травня 2019 р. Київ : НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, 2019. С. 81–84.
2. Прокопенко І. Ф. Національно-патріотичне виховання і педагогіка миру. *Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти* : матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., 29 квітня 2020 р. / Комун. закл. вищої освіти «Дніпровська акад. неперервної освіти». Дніпро : Охотнік, 2020. С. 127–128.
3. Прокопенко І. Ф. Духовні ресурси модернізації української освіти. *Історія та філософія освіти в незалежній Україні: здобутки і стратегії* : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю, 20 травня 2020 р. Київ : НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України, 2020. С. 51–53.